

Indikatori ekonomske globalizacije u EU

Brezak, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:211:634239>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivs 3.0 Unported](#)/[Imenovanje-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN**

Lorena Brezak

**INDIKATORI EKONOMSKE
GLOBALIZACIJE U EU**

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Lorena Brezak

Matični broj: 45478/17-R

Studij: Ekonomika poduzetništva

INDIKATORI EKONOMSKE GLOBALIZACIJE U EU

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Prof. dr. sc. Jasminka Dobša

Varaždin, rujan 2020.

Lorena Brezak

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autor/Autorica potvrdio/potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Tema ovog završnog rada jesu indikatori ekonomske globalizacije, a područje na kojem će se bazirati istraživanje je Europska unija i njezine članice. Glavni aspekti globalizacije kojima će se ovaj rad baviti jesu međunarodna trgovina i njezin razvoj posljednjih godina, izravna strana ulaganja i njihov značaj za gospodarstvo, zaposlenost općenito i u stranim poduzećima, istraživanje i razvoj, te na kraju dodana vrijednost kao dio ukupnih troškova proizvodnih čimbenika. Glavni cilj rada jest istražiti podatke koji ukazuju na zastupljenost i razvoj ovih indikatora na području Europske unije te na temelju toga zaključiti stanje Europske unije po pitanju ekonomske globalizacije. Isto tako će se iznijeti i podaci o pojedinim zemljama sa područja Unije koji ukazuju na velike razlike između zemalja članica.

Ključne riječi: globalizacija, BDP, zaposlenost, razvoj, međunarodna trgovina, ulaganja

Sadržaj

Sadržaj.....	iii
1. Uvod.....	1
2. Metode i tehnike rada.....	3
3. Pojam i karakteristike globalizacije.....	4
3.1. Nastanak globalizacije.....	5
4. Ekonomska globalizacija.....	7
4.1. Pojam ekonomske globalizacije.....	7
4.2. Karakteristike ekonomske globalizacije.....	8
4.3. Prednosti ekonomske globalizacije u Europi.....	9
4.3.1. Izvoz.....	9
4.3.2. Poslovne prilike.....	9
4.3.3. Prednosti za potrošače.....	10
4.3.4. Prednosti trgovine unutar Europske Unije.....	10
4.4. Negativni učinci globalizacije na zaposlenost.....	11
4.5. Europska trgovinska politika.....	11
5. Međunarodna trgovina EU.....	12
5.1. Izvoz dobara i usluga u % BDP-a.....	12
5.2. Uvoz dobara i usluga u % BDP-a.....	14
5.3. Odnos izvoza i uvoza za područje EU-28.....	15
5.3.1.1. Vanjsko-trgovinska bilanca Hrvatske.....	16
6. Izravna strana ulaganja.....	19
6.1. Izravna strana ulaganja u države Europske unije u postocima BDP-a.....	20
6.2. Izravna strana ulaganja država Europske unije u postocima BDP-a.....	21
6.3. Intenzitet kretanja izravnih stranih ulaganja u postocima BDP-a.....	22
7. Zaposlenost.....	24
7.1. Zaposlenost u poduzećima pod stranim nadzorom.....	26
7.2. Zaposlenost u stranim podružnicama domaćih poduzeća.....	28
8. Istraživanje i razvoj.....	30
8.1. Troškovi za istraživanje i razvoj u Europskoj uniji.....	30
8.1.1. Istraživanje i razvoj u Hrvatskoj.....	31
8.2. Interni troškovi poduzeća za istraživanje i razvoj u poduzećima pod stranom kontrolom.....	32
9. Dodana vrijednost.....	33

9.1. Bruto dodana vrijednost u Hrvatskoj.....	33
9.2. Dodana vrijednost u poduzećima stranog vlasništva.....	34
10. Zaključak.....	35
Popis literature.....	36
Popis slika	39
Popis tablica	40

1. Uvod

Europska unija je jedinstvena gospodarska unija 27 europskih zemalja koja je prvenstveno stvorena s ciljem promicanja mira, slobode i jednakosti. Za svoje zemlje nastoji osigurati jednaka prava, slobodno tržište i razvoj gospodarstva, kao i međusobnu povezanost i solidarnost država članica. Nakon početnog stvaranja pod imenom Europska ekonomska zajednica, 1993. godine preimenovana je u današnji naziv; Europska unija (dalje u radu EU), koja trenutačno broji 27 članica, s obzirom na izlazak Velike Britanije u siječnju 2020. godine. Jedinstveno tržište Europske unije najrazvijenije je otvoreno tržište svijeta, a svojim članicama i njezinim građanima omogućava rad u bilo kojoj od zemalja članica, premještanje novca, prodaju robe bez ograničenja te pružanje usluga bez ograničenja. (Europska unija, bez. dat.)

Cilj ovog rada jest pobliže objasniti što je to zapravo globalizacija i ekonomska globalizacija, kada se ona počela odvijati i što to znači za svijet i Europu. Isto tako navest će se koji su to pokazatelji na temelju kojih se zaključuje stanje globalizacije i kako se ona odvija i utječe na zemlje. Pojedini indikatori koji su opisani u radu prikazani su uglavnom u postocima BDP-a ili nekog drugog pokazatelja kako bi se neutralizirale razlike u apsolutnim vrijednostima između različitih zemalja i da bi se lakše mogao shvatiti obujam iznosa u skladu sa ekonomijom tih zemalja. Osim prikaza prosjeka EU i podataka zemalja članica, za usporedbu će se neki podaci prikazati i za Hrvatsku, kao i grafički prikazi tih podataka.

Ova tema je itekako značajna za shvaćanje gospodarstva Europske unije, ali i svih njezinih članica. Ponekad se na temelju prosječnih podataka za cijelu EU može pogrešno zaključiti o stanju u pojedinim zemljama, a upravo te razlike će se u ovom radu prikazati. Za shvaćanje funkcioniranja trgovine, financija i cjelokupne ekonomije i gospodarstva potrebno je sagledati različite faktore i razumjeti što oni znače za određenu zemlju.

Rad je podijeljen u 7 glavnih cjelina koje se odnose na opis glavne teme rada, od kojih su 2 cjeline teorijski okvir ekonomske globalizacije, dok se 5 cjelina bazira na konkretnim podacima koji su dostupni na stranicama Eurostat-a, ne računajući uvod, zaključak i metode rada. Prvo poglavlje koje opisuje globalizaciju općenito odnosi se na sam pojam globalizacije, što ona znači, što ju karakterizira, kako ju različiti autori definiraju te kada je zapravo nastala. Sljedeće poglavlje prikazuje što je ekonomska globalizacija, kako se ona definira i što ju karakterizira. U tom poglavlju su također navedene prednosti ekonomske globalizacije; kako povećava izvoz, daje nove poslovne prilike i veći izbor potrošačima, kao i posebne prednosti trgovine unutar EU. Navedene su i negativne strane globalizacije, te je na kraju opisana trgovinska politika koju EU ima za svoje članice. Prvo

poglavlje koje se odnosi na konkretan opis podataka nazvano je *Međunarodna trgovina*, a prikazuje podatke o količini uvoza i izvoza na području Europske unije, kao i o pokrivenosti uvoza izvozom. Dodatno je prikazana i vanjskotrgovinska bilanca Republike Hrvatske. Poglavlje *Izravna strana ulaganja* prikazuje količinu stranih ulaganja koju države EU ulažu u druge zemlje i obratno, kao i intenzitet kretanja ulaganja, sve u postocima BDP-a tih zemalja. U poglavlju *Zaposlenost* za početak je napravljena usporedba o stopi zaposlenosti na području EU-28 te Hrvatske, dok se kasnije prikazuju podaci o stopama zaposlenosti u poduzećima stranog vlasništva te u stranim podružnicama domaćih tvrtki, sve u postocima ukupne zaposlenosti pojedine zemlje. Sljedeći indikator koje je opisan naziva se *Istraživanje i razvoj*, a opisuje koliko se sredstava izdvaja za istraživanje i razvoj na području EU-28, koji se udio ukupnih troškova poduzeća pod stranim nadzorom odnosi na istraživanje i razvoj, te koji su izvori sredstava za istraživanje i razvoj u Hrvatskoj. Posljednje poglavlje naziva se *Dodana vrijednost*, a prikazuje koji iznos dodane vrijednosti ostvaruje Hrvatska kroz godine te postotke dodane vrijednosti u troškovima proizvodnih čimbenika ostvarene u zemljama Europske unije.

2. Metode i tehnike rada

Podaci koji će se pojaviti u radu odnose se na područje EU-28, odnosno 28 zemalja članica, zajedno s Velikom Britanijom do 2019. godine, a iznimno u nekim slučajevima za EU-27, prije pristupanja Hrvatske 2013. godine. Dva poglavlja koja se odnose na teorijski dio i objašnjenja globalizacije, ekonomske globalizacije i prednosti i nedostatke tog procesa pisana su pomoću izvora iz knjiga, znanstvenih članaka, objašnjenja definicija s nekih internetskih stranica te podataka o Europskoj uniji sa službenih stranica EU, kao što su Europska komisija, parlament i slično. Nakon teorijskog dijela dolazi obrada podataka. Podaci koji su prikazani u tablicama i pomoću grafikona preuzeti su iz baza podataka na stranici Eurostat te iz službenog ljetopisa Državnog zavoda za statistiku (dalje u radu DZS) Republike Hrvatske (dalje u radu RH). Radi lakšeg snalaženja i bolje preglednosti, nisu uzeti svi dostupni podaci o pojedinom indikatoru, već je tablica sažeta na nekoliko država koje pokazuju zanimljivije brojke, veće ili manje od prosjeka EU. Zbog podataka koji su dostupni samo u postocima nekog pokazatelja, primjerice bruto domaćeg proizvoda (dalje u tekstu BDP), jedina metoda koja je odgovarala obradi takvih podataka jest metoda trenda, te su stoga neki podaci prikazani pomoću linijskih grafikona koji služe za lakšu usporedivost određenog pokazatelja sa prosjekom EU ili općenito pokazuju kretanje pojedinih stavaka gospodarstva. U slučajevima kada su podaci preuzeti iz DZS-a, oni su prikazani u konkretnim iznosima, pa je bilo moguće koristiti metodu verižnih indeksa, što je prikazano također u tablicama, a izrađeno pomoću programa Excel.

3. Pojam i karakteristike globalizacije

Globalizacija je pojam koji potječe još iz prošlih stoljeća, no kao takav nema određenu definiciju kojom bi se mogao točno opisati. Prema različitim autorima i znanstvenicima, opisuje se na različite načine i u različitim kontekstima, pa će se pokušati dati najjednostavniji opis tog procesa koji se sve više spominje posljednjih godina. Globalizacija je zasigurno proces koji se može objasniti u više aspekata; socijalni, kulturni, politički i mnogi drugi; no onaj najbitniji za ovaj rad jest ekonomski aspekt globalizacije o kojem će se detaljnije govoriti u sljedećem poglavlju. (Hrvatska enciklopedija, 2020.) Najjednostavnije je reći da je to proces povezivanja zemalja rastom međusobne komunikacije, suradnje i trgovine. (Plevnik, 2003.)

Različiti autori nude različite definicije globalizacije, a neke od njih su:

- Društveni procesi u kojem iščezavaju geografska ograničenja na društvena i kulturna zbivanja i u kojem ljudi postaju sve više svjesni toga. (Waters, 1995. str. 4, prema Dujić, 2014.)
- Integracija svjetske ekonomije. (Gilpin, 2001., str. 364, prema Dujić, 2014.)
- Integracija nacionalnih ekonomija koja vodi do pojma globalne ili planetarne ekonomije bez granica...isprepletena mreža poduzeća, oranica i šuma, banaka, vlada, radne i seljačke populacije, gradova i transporta širom planete Zemlje. (Avinash, 2000., str. 3, prema Dujić, 2014.)
- Globalizacija je proces privatizacije svjetskih ekonomskih resursa od strane velikog kapitala. (Stojanov, 2012., str. 9, prema Dujić, 2014.)

Svi aspekti mogu se opisati kao procesi koji vode nekoj promjeni u svijetu, promjeni životnih navika na bolje te povezivanju različitih dijelova svijeta, kultura i gospodarstava. S gospodarske strane, globalizacijom dolazi do stvaranja sve jače međuovisnosti tržišta između različitih zemalja u vidu proizvodnje i potrošnje. Stvaraju se organizacije neovisne o nacionalnim uvjetima, a sve veću ulogu zauzima svjetsko financijsko tržište kao ključni čimbenik svjetskog gospodarstva. Sa samim procesom globalizacije bitno su povezane neke od najvećih svjetskih institucija kao što su Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond, Svjetska trgovinska organizacija i druge koje pomažu u nesmetanom gospodarskom djelovanju diljem svijeta. Pozitivna strana globalizacije jest zasigurno velik tehnološki napredak, gospodarski rast, dostupnost dobara i usluga, no s druge strane postoje i negativni učinci koji se ne mogu izbjeći. Pojavile su se društveni nerazmjeri, kako između različitih zemalja, tako i unutar pojedinih zemalja. Veća dostupnost dobara, brzo mijenjanje tržišta, nove prilike za rad, puno iskorištavanje potencijala i slične karakteristike globalizacije

istovremeno dovode do veće nejednakosti između zemalja, kao i između pojedinaca. Porasla je nesigurnost zaposlenja, a sve je više izražena razlika između „bogatih“ i „siromašnih“. Zbog takvih negativnih strana globalizacija ima mnogo kritika i povezuje se sa mnogim problemima kao što su zagađenost, terorizam, kriminal i slično. (Hrvatska enciklopedija, 2020.)

3.1. Nastanak globalizacije

Unatoč većoj popularizaciji pojma globalizacije tijekom 20. i 21. stoljeća, prema mišljenju različitih ekonomista ona se pojavljuje već u 15. stoljeću, iako se tu ne može govoriti o ekonomsko značajnoj globalizaciji. Prema nekim svjetskim povjesničarima, prve značajne godine za globalizaciju bile su 1492. (Christopher Columbo otkriva Američko tlo) i 1498. (Vasco da Gama postiže sporazum sa Arapima), za koje Adam Smith tvrdi kako su godine 2 najvažnija događaja u zabilježenoj povijesti. Drugi povjesničari spominju čak i ranije godine, a postoji i treća verzija koja govori kako se o globalizaciji može govoriti tek u 19. stoljeću. (O'Rourke i Williamson, 2000.)

Globalizacija je pojam 1990.-ih. Optimisti su zagovarali stav da će razmjena sa trećim zemljama održati američku stopu inflacije niskom, dok su pesimisti govorili kako je globalizacija zapravo globalna zamka koja će povećati nejednakost i smanjiti mogućnost države da se nosi sa socijalnim problemima. (O'Rourke i Williamson, 2000., prema Martin i Schuman, 1997.)

Da bi globalizacija imala značaj za ekonomiju, prvo moraju biti ispunjena dva uvjeta, a to su:

- a) snage koje stvaraju razmjenu moraju promijeniti domaće cijene roba prije nego što se išta može dogoditi, i
- b) promjene u cijenama domaćih roba moraju izazvati miješanje resursa među ekonomskim aktivnostima da bi razmjena utjecala na ono što je zbilja važno, kao što je proizvodnja, distribucija prihoda, životni standard ili kvaliteta života. (O'Rourke i Williamson, 2000.)

Zaključak je takav neovisno o različitim pričama istraživača, izumima, protocima zlata i srebra ili financijskim uspjesima ili neuspjesima. Uostalom, povećanje trgovanja na daljinu u godinama nakon 1492. može biti samo rezultat povećanja populacije između trgovinskih partnera, što znači da proces globalizacije nema veze s time. (O'Rourke i Williamson, 2000.)

Trgovina koja se u 18. stoljeću odvijala između udaljenih zemalja odnosila se uglavnom na nekonkurentna dobra; začini uvezeni iz Europe, šećer, svila, vuna i slično, no

transport je bio vrlo skup zbog čega su to mogli priuštiti samo najbogatiji. U 19. stoljeću trguje se osnovnim konkurentnim dobrima kao što su žitarice i tekstil. To je doba usklađivanja cijena transporta, gdje razlike između trgovačkih partnera gotovo nestaju. Moć jednostavne razmjene je teže objasniti u sadašnjem vremenu, karakteriziranom sve većom dominacijom vještina i novih tehnologija, nego što je to bilo u prošlim vremenima kada je tehnologija bila jednostavnija, a najvažniji je bio rad, zemlja i kapital. Globalizacija je postala dovoljno napredna da bi mogla utjecati na sveukupan životni standard i prihode krajem 19. stoljeća. Naravno, ne opovrgava se važnost otkrića 1492. i 1498. godine, no za ekonomske promjene važan je bio pad monopola koji su kontrolirali prekooceanske razmjene, kao i tehnološka revolucija koja je razmjenu između kontinenata učinila jednostavnijom i jeftinijom. Dakle, gledajući na globalizaciju s ekonomskog aspekta, može se reći kako je to vrlo moderan fenomen, a ne povijesni. (O'Rourke i Williamson, 2000.)

4. Ekonomska globalizacija

Velikom napretku tehnologije zasigurno je mnogo pridonio razvoj privatnog vlasništva koji predstavlja osnovu ekonomske samostalnosti i stabilnosti, motivacije i odgovornosti za ostvarene ekonomske rezultate. Upravo na tim osnovama moguć je razvoj poduzetništva, organizacija i kulture. Zajedničko svim tim karakteristikama jest interes za ekonomiju koji predstavlja pokretačku snagu procesa ekonomske globalizacije. Ekonomskom globalizacijom dolazi do pristupa novim tržištima, smanjenja troškova, rasta prodaje, pristupa resursima stranih zemalja, ostvarenja konkurentске prednosti manjih poreza, jeftine radne snage i dr., što dovodi do promjena u načinu života. (Drašković, 2007.)

4.1. Pojam ekonomske globalizacije

„Ekonomska globalizacija predstavlja proces integracije, pretvorbe i stapanja nacionalnih gospodarstava i tržišta u jedinstveno svjetsko tržište.“ (Zagrebački inovacijski centar, bez dat.)

Termin ekonomske globalizacije predstavlja promjenu ponašanja ekonomskih subjekata do čega dolazi zbog opadanja značaja geografskih udaljenosti, internacionalizacije proizvodnje, smanjenja političkih razlika, infrastrukturnog povezivanja kapitala, robe, usluga, radne snage, informacija i dr. Prema tumačenjima većine autora, ekonomska globalizacija je bitna karakteristika suvremene svjetske ekonomije. Neke od osnovnih karakteristika ekonomske globalizacije jesu:

- a) ona je realan povijesni proces koji sjedinjuje, homogenizira i proširuje ekonomiju,
 - b) potvrda rastuće povezanosti između pojedinih grana i organizacija.
- (Drašković, 2007.)

Spomenuti proces pojavljuje se i razvija istodobno s pojavom novih oblika spajanja raznih organizacija u vidu jačanja konkurentskih prednosti. Osim toga, ekonomsku globalizaciju karakterizira:

- razvoj po zakonima
- mnogi oblici manifestiranja: financijska globalizacija, globalizacija tržišta, formiranje i utjecaj svjetskih banaka i organizacija, liberalizacija proizvodnje itd.
- sveobuhvatnost

- dominacija tržišne nad državnom regulacijom
- promjene subjekata koji djeluju na svjetskom tržištu (postaju veći, moćniji, prilagođavaju strukturu u vidu širenja na nove teritorije)
- pojava novih subjekata: međunarodne organizacije, regionalne organizacije, svjetski financijski centri, institucionalni investitori, nevladine organizacije... (Drašković, 2007.)

4.2. Karakteristike ekonomske globalizacije

Napredak tehnologije i znanosti zapravo omogućava proces ekonomske globalizacije. Primjerice, preoceanska dostava u današnje vrijeme (2000.) duplo je jeftinija u odnosu na 1930. godinu, dok je zračni prijevoz 6 puta jeftiniji. Isto tako dobar primjer jest auto marke Ford; dizajniran je u Njemačkoj, dok dijelovi potrebni za njegovu izradu dolaze iz različitih strana svijeta (Australija, Koreja, SAD), a upravo je to ono što čini ovaj tip globalizacije mogućim. Glavni nositelji ekonomske globalizacije su multinacionalne kompanije. One organiziraju proizvodnju i alociraju resurse prema principu maksimizacije profita. (Shangquan, 2000.)

Globalizacija financijskog sektora postala je najbrže rastuća i najutjecajnija sastavnica ekonomske globalizacije. Financijski sektor je zapravo najbolje prihvatio globalizaciju u pravom smislu te riječi. Nakon 1970. godine, prekogranični tok kapitala počeo se jako širiti. 1980. je ukupan obujam prekograničnih transakcija dionica i obveznica razvijenih zemalja još uvijek bio manje od 10% od BDP-a, no taj broj se naglo povećao do 100% 1995. godine. Vrijednost prosječnih dnevnih transakcija stranih razmjena je porastao sa 200 milijardi američkih dolara u sredini 1980.-ih na današnjih 1,2 bilijuna američkih dolara, što je zapravo 85% deviznih pričuva svih zemalja svijeta i 70 puta veći iznos od prosječnog dnevnog izvoza roba i usluga. (Shangquan, 2000.)

Govoreći o nastanku globalizacije, svakako se mora spomenuti GATT (danas WTO – Svjetska trgovinska organizacija), organizacija zaslužna za usklađivanje carina između zemalja. Tadašnji GATT imao je 3 načela; trgovačke olakšice koje zemlje potpisuju moraju biti jednake za obje strane, postupno smanjivanje carina i drugih ograničenja te da se dvostruke carinske olakšice između dvije zemlje moraju primijeniti na sve zemlje članice. 1994. godine GATT je preimenovan u WTO, a počeo je djelovati 1995. godine. Financira se doprinosima članica kojih ima 164. (WTO, bez dat.)

4.3. Prednosti ekonomske globalizacije u Europi

Jedinstveno tržište Europske unije pozitivno je promijenilo život europskih građana. Omogućen im je lakši život, mogućnost rada, školovanja i otvaranje kompanija u stranim zemljama. Samo poslovanje unutar država članica EU postalo je mnogo lakše, a pristupanjem u zajednicu poput Europske unije zasigurno povećava konkurentnost poduzeća zemalja članica. Iako među zemljama postoje velike razlike, kulturne, jezične i mnoge druge, zajednica EU je mišljenja građana promaknula u istom smjeru; smjeru zajedništva, jednakosti i mira. (McCormick, 2013.)

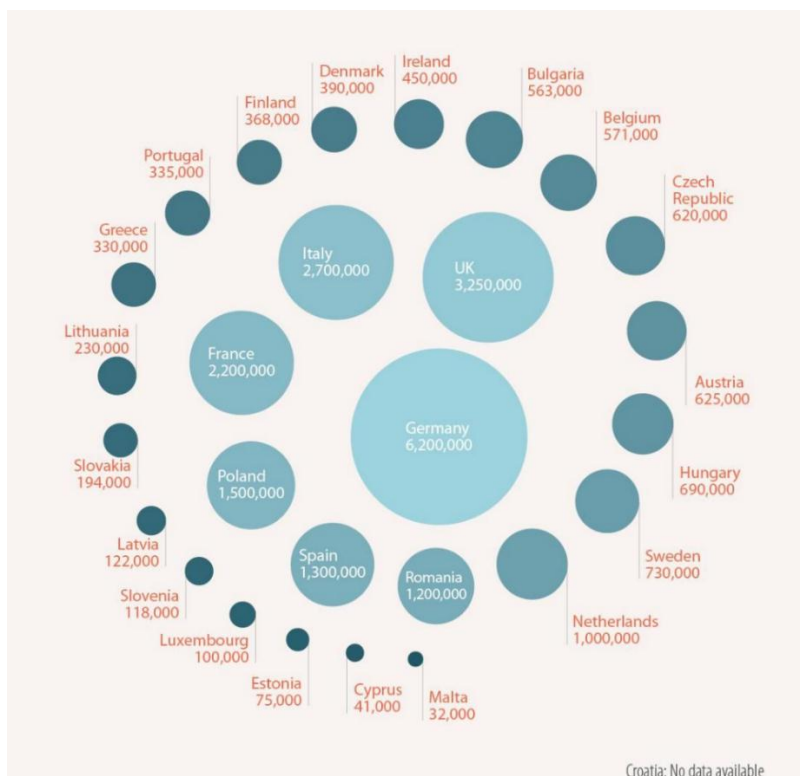
4.3.1. Izvoz

Europski režim trgovine i brojni trgovinski sporazumi čine Europu poželjnom regijom za trgovanje, što govori podatak da je najveći trgovinski partner za 80 zemalja. Europska unija je jedan od najvećih partnera u svjetskoj razmjeni uz SAD i Kinu, s količinom izvoza koji čini više od 15% ukupnog svjetskog izvoza. Izvoz roba i usluga iz EU porastao je sa 1,160 bilijuna eura 2000. godine na 2,900 bilijuna eura 2018. godine. U 2017. godini izvoz u Južnu Koreju povećao se za više od 12%, u Kolumbiju za više od 10%, a u Kanadu za 7%. (European Parliament, 2019.)

4.3.2. Poslovne prilike

Kao što je već i ranije spomenuto, uz razvoj globalizacije dolazi i do razvoja novih poslovnih prilika i otvaranja radnih mjesta. U 2017. godini više od 36 milijuna poslova u EU bilo je povezano sa izvozom u zemlje izvan EU, a većina tih poslova dobro je plaćena, u prosjeku 12% više od prosječne plaće. Kao primjer se navodi Francuska, u kojoj se 2018. godine na poslove vezane uz izvoz iz EU odnosilo 2,8 milijuna poslova, što je 12% ukupnih zaposlenja u državi. (European Parliament, 2019.)

Na sljedećoj slici (slika 1.) prikazan je broj poslova pojedinih država vezanih uz izvoz EU u zemlje koje nisu članice EU. Zemlja koja ima najviše ljudi zaposlenih u tom sektoru jest Njemačka, s više od 6 milijuna, nakon nje Ujedinjeno kraljevstvo, pa Italija i Francuska. Poljska, Španjolska, Rumunjska i Nizozemska također imaju više od milijun zaposlenja u tom dijelu, dok ostale zemlje imaju manje od milijun.

Slika 1: Broj poslova povezanih sa izvozom u zemlje ne-članice EU (European Parliament, 2015.)

4.3.3. Prednosti za potrošače

Prednost globalizacije za potrošače očituje se u uvozu. Trgovinski sporazumi omogućuju da uvoznici plaćaju manje carine, a imajući na umu i veliku konkurenciju, to znači manje cijene roba i usluga. Također, prednost je i u većem izboru te mogućnosti odabira između različitih varijanti roba i usluga. Sve to zajedno vodi povećanju razine bogatstva i komfora, dok se standardi života povećavaju. (European Parliament, 2019.)

4.3.4. Prednosti trgovine unutar Europske Unije

Unutar Europske unije, svaka članica, odnosno svako pojedinačno tržište radi na tome da ukloni sve barijere koje na bilo koji način narušavaju trgovinu unutar EU. Europsko tržište je najveće svjetsko ekonomsko područje bez prepreka koje obuhvaća preko 500 milijuna ljudi sa bruto domaćim proizvodom oko 13 trilijuna eura. (European Parliament, 2019.)

4.4. Negativni učinci globalizacije na zaposlenost

Nasuprot otvaranju novih radnih mjesta, s procesom globalizacije dolaze i neke negativne strane u zaposlenju ljudi. S obzirom da globalizacija vodi povećanju natjecanja između kompanija, rezultat može biti zatvaranje ili premještanje nekih tvrtki te gubitak radnog mjesta. (European Parliament, 2019.)

Najranjiviji sektori su karakterizirani prevlašću poslova koji traže niskokvalificirane radnike, a to su sektor tekstila, odjeće, obuće, kože i metala, kao i industrija proizvodnje. Proizvodni sektor je najizloženiji premještanju poduzeća zbog konkurencije u smislu zemalja s niskim dnevnicama, a destinacije su uglavnom sjeverna Afrika i Azija. Iako se trend premještanja poduzeća polako smanjuje, još uvijek je glavni predmet debate u procesu globalizacije, a trenutno se taj trend više primjećuje u istočnoeuropskim zemljama nego na zapadu. (European Parliament, 2019.)

4.5. Europska trgovinska politika

Ekonomska globalizacija karakterizirana je rastom međunarodne trgovine i povećanjem međuzavisnosti svjetskih ekonomija. Cjelokupan proces takve trgovine moguć je jedino uz brojne sporazume i politike, a glavna prednost Europske unije jest ta što ona ima vlastitu trgovinsku politiku koja vrijedi na razini Europske unije i njezinih članica, a sve s ciljem da se povećaju prilike Europskim tvrtkama uklanjanjem prepreka kao što su carine i kvote, kao i osiguravanjem fer konkurencije. (European Parliament, 2019.)

Europska trgovinska politika pokriva trgovinu roba i usluga, izravna strana ulaganja i trgovački aspekt intelektualnog vlasništva kao što su patenti i javna nabava, a sastavljena je od tri glavna elementa:

- trgovinski sporazum sa neeuropskim dijelovima da se otvore nova tržišta i povećaju prilike za europske tvrtke
- regulacija trgovine s ciljem zaštite europskih proizvođača nepravedne konkurencije
- članstvo EU-e u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) koja postavlja svjetska trgovačka pravila. Zemlje EU su također članice, ali u njihovo ime pregovara Europska komisija. (European Parliament, 2019.)

5. Međunarodna trgovina EU

Europska unija je najveće jedinstveno tržište na svijetu, a jedno od temeljnih načela kojim se EU vodi je slobodna trgovina među članicama. EU je odgovorna za svoje članice te za njih vodi pregovore i ugovara sporazume, a ujedno svojim nastupom ima veći utjecaj od pojedinačnih država članica. Ima ugovorene sporazume ili pregovore u tijeku sa svim zemljama diljem svijeta. Svaki od tih sporazuma je jedinstven i može sadržavati različita pravila o carinama, intelektualnom vlasništvu ili ljudskim pravima. (Europska unija, bez dat.)

U skladu s time, Europska unija donosi zajednička pravila, to jest Uredbu Europskog parlamenta i Vijeća o zajedničkim pravilima za izvoz koja se primjenjuje na sve proizvode koji se izvoze. Uredbom se propisuje temeljno načelo prema kojemu izvoz iz zemalja EU-a u druge zemlje nije ograničen količinom, kao i pravila u vezi poduzimanja zaštitnih mjera. U vidu zaštite Europska komisija može uvjetovati izvoz predloženjem odobrenja za izvoz, a sve zaštitne mjere moraju se donositi u skladu sa interesima EU-a. (EUR-Lex, 2015.)

Isto tako, donesena je i Uredba o zajedničkim pravilima za uvoz kojom se utvrđuju „zajednička pravila za uvoz proizvoda u EU iz drugih zemalja i postupak za ispitivanje EU-a prije primjene zaštitnih mjera i postupak za nadzor proizvoda koji mogu prouzročiti štetu proizvođačima EU-a.“ (EUR-Lex, 2015.) Ta uredba se primjenjuje na proizvode uvezene iz zemalja izvan EU osim tekstilnih proizvoda za koje vrijede druga pravila te proizvoda podrijetlom iz određenih zemalja izvan EU koje su navedene u Uredbi. Ako kretanja uvoza pokazuju bilo kakvu potrebu za zaštitnim mjerama ili mjerama nadzora, o tome se obavještava Europska komisija. Također se opisuje ispitni postupak EU-a kojim se utvrđuje nanosi li uvoz proizvoda štetu proizvođačima iz EU-a, a ispituje se obujam uvoza, cijena uvoza i posljedice koje stvara za slične ili izravno konkurentne proizvode europskih proizvođača. (EUR-Lex, 2015.)

5.1. Izvoz dobara i usluga u % BDP-a

Izvoz dobara i usluga iz EU-a prema drugim zemljama u stalnom je porastu. U razdoblju od 2009. do 2012., izvoz skupine EU-27 porastao je za 587 milijardi eura. 2016., kada je Hrvatska već članica EU, iznosio je 1 867 milijardi eura, a do 2019. je porastao za još 265 milijardi eura. (Eurostat, 2020.)

U nastavku će se tablicom prikazati odnos izvoza iz EU i BDP-a u posljednjih nekoliko godina. Podaci koji će biti prikazani predstavljaju vrijednost ukupnog izvoza iz EU u određenoj godini podijeljen sa vrijednošću BDP-a, odnosno ukupnu vrijednost izvoza izraženu u postocima BDP-a.

Tablica 1: Udio izvoza u BDP-u (izražen u postocima BDP-a)

GODINA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
PODRUČJE							
EU-28	42,7	43,0	43,7	43,8	45,7	46,4	46,6
LUKSEMBURG	190,6	212,6	221,2	213,0	217,6	211,6	208,8
HRVATSKA	40,4	43,3	46,4	47,6	50,0	50,5	51,1
SLOVENIJA	74,2	76,2	77,1	78,0	83,0	84,8	84,4

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

U tablici 1. su prikazani podaci o udjelu izvoza u BDP-u od godine 2013. do 2019. Prema podacima za EU-28 vidljivo je da se prosjek tijekom godina kreće malo iznad 40%, no s godinama raste i 2019. iznosio je 46,6%. Drugim riječima, BDP Europske unije s 28 članica, prije izlaska Velike Britanije, 2019. je iznosio približno 16,5 bilijuna eura (Eurostat, 2020.), dok je udio ukupnog izvoza iz EU-28 prema drugim zemljama iznosio 46,6% toga iznosa (približno 7,5 bilijuna eura). Za usporedbu sa prosjekom Europske unije navedene su i države Luksemburg, Hrvatska i Slovenija. Luksemburg je zasigurno zemlja s jednim od najviših BDP-a svijeta, a isto tako i uspješnom međunarodnom trgovinom, pa udio izvoza iz Luksemburga iznosi čak 208,8% BDP-a u 2019. godini. S druge strane Hrvatska i Slovenija čiji su BDP-i manji od onog prosječnog u EU također imaju i manji udio izvoza u BDP-u; u Sloveniji se taj postotak kreće oko 80%, dok je u Hrvatskoj do 2018. bio sličan prosjeku EU, a nadalje raste preko 50%.

5.2. Uvoz dobara i usluga u % BDP-a

Kao i kod izvoza, uvoz prati sličan trend rasta, pa je tako 2009. godine uvoz iznosio 1 193 milijarde eura, a do 2011. godine se povećao na 1 666 milijardi eura, što je porast od 473 milijarde eura. Isto tako, od 2017. do 2019. godine ponovno dolazi do veće rasta, pa 2019. godine iznosi 1 935 milijardi eura. (Eurostat, 2020.)

Tablica u nastavku će prikazati udjele uvoza u BDP-u za područje EU-28 te za iste zemlje za koje je obrađen i izvoz, a to su Luksemburg, Hrvatska i Slovenija.

Tablica 2: Udio uvoza u BDP-u (izražen u postocima BDP-a)

GODINA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
PODRUČJE							
EU-28	39,9	40,0	40,3	40,3	42,2	43,3	43,6
LUKSEMBURG	158,6	180,2	187,2	177,6	182,5	175,5	172,8
HRVATSKA	42,6	43,7	46,2	46,5	49,4	51,3	51,7
SLOVENIJA	69,5	69,4	69,1	69,4	74,0	76,0	75,3

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

Tablica 2. prikazuje uvoz u EU-28 u razdoblju od 2013. godine do 2019. godine, tako da je obuhvaćena i Hrvatska, kao i kod izvoza. Prema podacima je vidljivo kako se pojavljuju slične brojke kao i za udio izvoza. Promatrajući cijelo područje EU-28, udio uvoza u BDP-u se povećava tijekom godina, ali istovremeno je ipak za nekoliko postotaka manji od udjela izvoza, što je dobar znak koji dovodi do suficita trgovine. U 2019. godini ta razlika između uvoza i izvoza iznosila je cijelih 3% u korist izvoza. Kod Luksemburga se već vidi veća razlika u udjelima uvoza i izvoza, čak 34% u 2015. godini kada su uvoz i izvoz zauzimali najveći dio BDP-a u usporedbi s ostalim godinama. Izvoz iz Luksemburga u postocima BDP-a većinom prelazi 200%, dok uvoz nijednom ne doseže te brojke. Slovenija također ima veći dio izvoza od uvoza, no u Hrvatskoj su ti podaci drugačiji. Hrvatska svake promatrane godine ima udio uvoza veći od udjela izvoza, što zasigurno ne pomaže gospodarskoj situaciji te zbog toga postoji trgovinski deficit.

5.3. Odnos izvoza i uvoza za područje EU-28

Na kraju svake godine zbrajaju se podaci o ukupnom izvozu i uvozu pojedinih zemalja. Broj koji pokazuje taj odnos označava postotak pokrivenosti uvoza izvozom, odnosno pokazuje ostvaruje li pojedina zemlja trgovinski suficit ili deficit. U nastavku će se navesti podaci o području EU-28 te nekoliko zemalja koje se izdvajaju po svojim podacima ili ostvaruju nagle uspone ili padove u godišnjim podacima. U ovom slučaju podaci su dostupni samo do 2018. godine.

Tablica 3: Odnos izvoza i uvoza

GODINA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
PODRUČJE						
EU-28	1,07	1,07	1,09	1,09	1,09	1,08
FRANCUSKA	0,97	0,96	0,98	0,97	0,97	0,97
IRSKA	1,22	1,20	1,31	1,15	1,34	/
NORVEŠKA	1,38	1,30	1,17	1,05	1,09	1,17
CIPAR	1,02	1,03	1,00	0,99	0,95	0,97

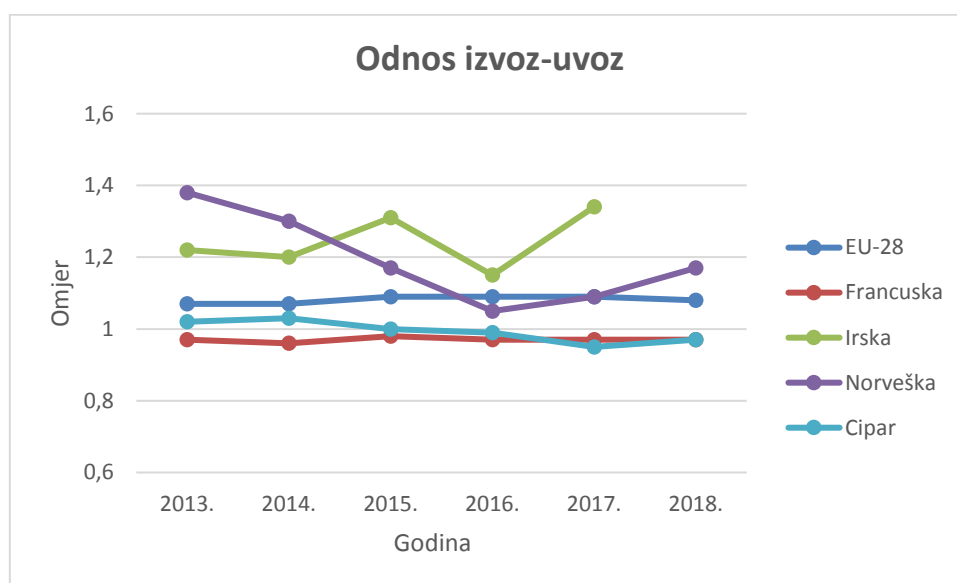
Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

Europske zemlje ostvaruju velike količine uvoza i izvoza, kako unutar Europe, tako i diljem cijelog svijeta. U odnosu izvoza i uvoza podaci u tablici kreću se u rasponu od 0 do 2, dok je broj 1 srednja vrijednost, to jest vrijednost 1 znači jednakost uvoza i izvoza. Broj veći od 1 pokazuje trgovinski suficit za određenu zemlju, dok broj manji od 1 znači trgovinski deficit, odnosno nepokrivenost uvoza izvozom.

Omjer izvoza i uvoza EU-28 u 2013. godini iznosi 1,07. Taj broj pokazuje pozitivan odnos, to jest pokazuje da je vrijednost izvoza veća od vrijednosti uvoza za 7%. u 2015., 2016. i 2017. godini to se povećava na 9%, dok 2019. godine ponovno pada na 8%. U drugom retku vidljivi su podaci za Francusku koja svake godine ostvaruje trgovinski deficit. U postocima to znači kako Francuska ima višak uvoza nad izvozom ili drugim riječima, ne uspijeva pokriti svoj uvoz izvozom. Jedna od država s najvišim suficitom je Irska, koja u 2015. godini ima čak 31% veći izvoz od uvoza, a u 2017. 34%, dok za 2019. nema podataka. Norveška je također prvih godina bila vrlo uspješna, s 38% većim izvozom 2013. godine, no nakon toga on počinje ubrzano padati te 2016. godine iznosi samo 5%. Kod Cipra se vidi promjena u odnosu iz suficita u deficit prema sadašnjosti; u prve 2 godine odnos je bio

pozitivan, 2015. se pojavljuje jednakost, dok nakon toga odnos postaje negativan i dolazi do nepokrivenosti uvoza izvozom.

Na sljedećoj slici grafički će se prikazati kretanje odnosa izvoza i uvoza za područje EU-28, Francusku, Irsku, Norvešku i Cipar u razdoblju od 2013. do 2018. godine. Sve točke iznad vrijednosti 1 na osi-x pokazuju suficit trgovine, dok one koje padaju ispod vrijednosti 1 prikazuju deficit (Francuska i Cipar).

Slika 2: Grafički prikaz odnosa izvoz-uvoz (Vlastita izrada autorice prema Eurostat)

5.3.1.1. Vanjsko-trgovinska bilanca Hrvatske

Od 1. srpnja 2013. godine, odnosno od pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, stavke platne bilance koje se odnose na uvoz i izvoz prikupljaju se iz Intrastat-a i Extrastat-a. (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2018.)

S obzirom da su u prethodnim tablicama već prikazani podaci o udjelu uvoza i izvoza u BDP-u Hrvatske, u ovom će se potpoglavlju pobliže opisati iznosi uvoza i izvoza Republike Hrvatske, pokrivenost uvoza izvozom te će se izračunati verižni indeksi za potrebe uspoređivanja postotne promjene u iznosima tijekom godina.

Verižni indeksi su zapravo prikaz kretanja neke vrijednosti koja se promatra; u negativnom ili pozitivnom smjeru. Verižni indeks za, primjerice, neku vrijednost iz ove (tekuće) godine dobiva se tako da se vrijednost tekuće godine podijeli sa vrijednošću prošle godine (ili razdoblja) te se sve pomnoži sa 100. Ako je verižni indeks veći od 100, to

označava rast vrijednosti s obzirom na prethodnu godinu ili razdoblje, a ako je manji od 100, tada označava pad vrijednost u odnosu na prethodno razdoblje. Naknadno se može od rezultata oduzeti 100, pa broj koji se dobije prikazuje konkretnu stopu promjene. Formula za izračun verižnog indeksa jest:

$$V_t = 100 \cdot \frac{y_t}{y_{t-1}}$$

(Kero, Dobša i Bojanić-Glavica, 2008.)

Tablica 4: Vanjsko-trgovinska bilanca RH (u tisućama eura)

	IZVOZ		UVOZ		SALDO ROBNE RAZMJENE	POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM (%)
	Ukupni iznos	Verižni indeksi	Ukupni iznos	Verižni indeksi		
2008.	9 585 134	106,5	20 817 147	110,5	-11 232 013	46,0
2009.	7 529 396	78,6	15 220 090	73,1	-7 690 694	49,5
2010.	8 905 242	118,3	15 137 011	99,5	-6 231 769	58,8
2011.	9 582 161	107,6	16 281 147	107,6	-6 698 986	58,9
2012.	9 628 468	100,5	16 215 896	99,6	-6 587 428	59,4
2013.	9 589 448	99,6	16 527 900	101,9	-6 938 451	58,1
2014.	10 368 782	108,1	17 129 405	103,6	-6 760 623	60,5
2015.	11 527 852	111,2	18 482 861	107,9	-6 955 009	62,4
2016.	12 316 569	106,8	19 711 866	106,6	-7 395 297	62,5
2017.	14 016 945	113,8	21 891 639	111,1	-7 874 704	64,0

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (DZS)

Ne treba posebno napominjati kako je uvoz u Republiku Hrvatsku duplo veći od njezinog izvoza. Od 2008. pa do 2017. godine u oba slučaja vidi se porast, osim nekoliko malih padova uvoza ili izvoza u godinama prije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Još 2013. postoji mali pad izvoza u odnosu na 2012. godinu, što pokazuje verižni indeks izvoza 2013. godine koji iznosi 99,6 (0,4% pad). Promatrajući ostale verižne indekse, nakon ulaske u EU uvoz i izvoz u stalnom su porastu, a najviše 2017. godine kada su verižni indeksi najveći. Saldo robne razmjene pokazuje razliku uvoza i izvoza prema godinama koji je tijekom cijelog razdoblja negativan, što ukazuje na nepokrivenost uvoza izvozom. Konkretnije podatke o pokrivenosti prikazuje zadnji stupac tablice. Tako je pokrivenost uvoza izvozom najmanja 2008. godine, tek 46%. Također se može vidjeti porast u godinama nakon pristupanja EU, kada je pokrivenost prešla 60%. Primjerice, 2017. godine izvoz iz Republike Hrvatske iznosio je 14 015 945 eura, dok je uvoz bio veći za 36%, što dovodi do pokrivenosti

uvoza izvozom od 64%, a saldo robne razmjene bio je u minusu 7 874 704 eura. Može se zaključiti kako je nakon 2013. godine aktivnost međunarodne robne razmjene itekako porasla, no istovremeno rastu i uvoz i izvoz, pa nema velikih promjena u pokrivenosti i saldima.

6. Izravna strana ulaganja

Izravna strana ulaganja sastavni su dio bilance, a obuhvaćaju vlasnička ulaganja kojima strani investitor stječe najmanje 10% udjela u temeljnom kapitalu društva, zadržanu dobit i dužničke odnose. (Hrvatska narodna banka, 2015.)

Izravna strana ulaganja su jedan od glavnih komponenata globalizacije koja stvaraju ekonomski rast, nova tehnološka znanja i nove mogućnosti zapošljavanja. Uz to, postoje i neke negativne strane; kada strani investitori uđu na tržište neke zemlje, oni većinom stvaraju preveliku konkurenciju lokalnim poduzećima zbog čega se mala poduzeća s nedovoljno sredstava ne mogu istaknuti na stranim tržištima. (Stiglitz, 2002.)

Strani ulagači ulažu u druge zemlje s ciljem pribavljanja materijala ili komponenata, određivanja mjesta proizvodnje na isplativim ili vještinama bogatim lokacijama ili jednostavno da se približe svojim kupcima. Postoje dvije vrste stranih ulaganja:

- izravna strana ulaganja – ona gdje investitor kupi ili otvori tvrtku (ili glavni udjel u nekoj tvrtci) u drugoj državi
- portfeljna ulaganja – gdje investitor otkupi udjele ili dug strane tvrtke bez kontrole nad tom tvrtkom (European Commission, bez dat.)

Europska unija je najveći svjetski dobavljač i glavna destinacija stranih ulaganja, a od 2009. godine je i zastupnik stranih ulaganja za sve svoje članice. (European Commission, 2020.)

U travnju 2019. godine donesen je novi pravni okvir za provjeru izravnih stranih ulaganja koji će pomoći očuvanju sigurnosti, javnog reda i strateških interesa Europe.

Novi okvir:

- donosi bolji mehanizam suradnje država članica sa Komisijom po pitanju razmjene informacija i eventualnih dvojbi u vezi sa stranim ulaganjima
- omogućuje Komisiji očitovanje ako određeno ulaganje dovodi u pitanje sigurnost više članica ili neki od programa ili projekata u interesu EU
- potiče međunarodnu suradnju kod provjere ulaganja. (Europska komisija, 2019.)

U 2017. godini najveći dio europskih stranih ulaganja bio je usmjeren prema SAD-u s ukupnim iznosom od 92,1 milijarde eura. Sljedeći su Bermudski otoci s 53,9 milijarde eura ulaganja od EU-28, Barbados s 39,4 milijarde, dok se ulaganja u otok Man, Švicarsku, Hong Kong, Island i Meksiko kreću od 12 do 20 milijardi eura. (Eurostat, 2019.)

S druge strane, najviše ulaganja koja je Europska unija primila 2017. godine dolazi iz financijskih centara iz Kajmanskog otočja (83,9 milijardi eura), Bermudskih otoka (76 milijardi eura), Hong Konga (51,8 milijardi eura) i Barbadosa (47,7 milijardi eura). (Eurostat, 2019.)

6.1. Izravna strana ulaganja u države Europske unije u postocima BDP-a

Europska unija je područje koje privlači mnoge strane investicije, no obujam se razlikuje od države do države. Dok je u pojedinim zemljama iznos stranih ulaganja nekoliko puta veći od državnog BDP-a, u drugima taj iznos ne pokriva ni polovicu BDP-a zemlje.

Tablica 5: FDI (izravna strana ulaganja) u države EU-28 u % BDP-a

GODINA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
PODRUČJE					
BELGIJA	102,2	114,5	123,0	115,6	111,1
DANSKA	29,0	38,7	38,4	44,9	43,8
IRSKA	167,1	181,3	311,5	291,9	253,1
FRANCUSKA	26,1	26,8	28,7	30,0	31,8
LUKSEMBURG	4638,7	5353,3	6554,0	6783,3	6004,5
MALTA	1750,9	1686,2	1594,5	1585,2	1523,6
SLOVENIJA	24,6	27,1	29,9	32,1	31,8
HRVATSKA	50,5	55,1	53,4	56,1	57,4

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

Tablica 4. prikazuje nekoliko zemalja iz područja Europske unije i podatke o izravnim stranim ulaganjima koje su primile u razdoblju od 2013. do 2017. godine. Podaci koji su prikazani odnose se na primljena ulaganja od stranih zemalja u iskazana u postocima BDP-a pojedine države, kako bi se lakše mogli shvatiti iznosi. Iz tablice se najprije može uočiti kako postoje velike razlike između zemalja. Prva zemlja koju u tom smislu treba spomenuti je zasigurno Luksemburg; zemlja koja se pored velike aktivnosti u međunarodnoj trgovini također izdvaja po najvećim priljevima stranih investicija. Od početne 2013. godine, kada je postotak stranih ulaganja bio 4638,7% BDP-a te zemlje, do zadnje godine za koje su dostupni ti podaci, 2017., taj postotak je narastao preko 6000% BDP-a. Takvi podaci, uz one o uvozu i izvozu dokazuju kako je Luksemburg zemlja sa najvećom ekonomskom aktivnošću.

Pored Luksemburga, izdvaja se i Malta koja je jedina druga zemlja čiji se priljev stranih ulaganja iskazuje u tisućama posto BDP-a; čak iznad 1500%. Belgija i Irska također broje ulaganja u svoje zemlje koja prelaze 100% BDP-a; u nekim slučajevima čak i 200 ili 300%. S druge strane, postoje i zemlje kojima strana ulaganja ne pokrivaju ni 50% BDP-a. Jedna od tih zemalja je Francuska; ulaganja u tu zemlju kreću se između 26% i 30% BDP-a svake godine, no unatoč tome poznato je da Francuska ima dobro stanje gospodarstva. Slovenija također ima slične karakteristike u tom području, a isto tako gospodarstvo koje je u dobrom stanju, kao i Danska. Na kraju tablice navedena je Hrvatska kojoj iznosi primljenih stranih investicija pokrivaju oko 50% BDP-a.

6.2. Izravna strana ulaganja država Europske unije u postocima BDP-a

Kada država prima mnogo stranih investicija, većinom su i iznosi koje ona ulaže u drugim zemljama sličnih veličina. Isto kao i kod primljenih ulaganja, velike su razlike među količinom investiranja u različitim državama, što će se i prikazati tablicom.

Tablica 6: FDI zemalja Europske unije u % BDP-a

GODINA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
PODRUČJE					
BELGIJA	90,8	118,8	135,1	136,9	131,5
DANSKA	56,5	60,6	63,0	69,9	67,8
IRSKA	215,5	261	318,3	297,4	243,8
FRANCUSKA	45,4	49,6	53,0	54,5	52,8
LUKSEMBURG	5478,9	6556,0	7986,0	8167,2	7245,7
MALTA	759,9	717,2	646,4	610,2	553,8
SLOVENIJA	14,3	14,2	14,2	14,2	13,7
HRVATSKA	7,0	10,4	11,4	10,2	10,5

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

Uspoređujući ulaganja u zemlje Europske unije i njihova ulaganja u druge zemlje nailazi se na dosta razlika između veličine i odnosa ulaganja. Naime, većina gospodarski uspješnijih zemalja, unatoč velikim primitcima ulaganja, još više ulažu u druge zemlje, dok

manje zemlje, među kojima je i Hrvatska, tek mali dio BDP-a ulažu u strane zemlje. Primjerice Luksemburg koji je, kako je već navedeno, destinacija s najviše stranih ulaganja, još veći postotak svog BDP-a investira u druge zemlje, dok Malta, iako ulaže iznose koji su do nekoliko puta veći od BDP-a, ipak veći postotak ima od primljenih investicija. Belgija, Danska, Irska i Francuska također imaju veći obujam investiranja u druge zemlje nego što drugi investiraju u njih. Izravna strana ulaganja Slovenije duplo su manja nego ona ulazna, dok se kod Hrvatske vidi velika razlika između ulaznih i izlaznih investicija. Hrvatska ulaže u druge zemlje tek nekih 10-tak % svog BDP-a, a u prošloj se tablici vidjelo kako su ulazna ulaganja veća od polovice BDP-a.

6.3. Intenzitet kretanja izravnih stranih ulaganja u postocima BDP-a

Indeks koji prikazuje intenzitet kretanja izravnih stranih ulaganja europskih zemalja zapravo je prosječna vrijednost kretanja ulaganja svake države podijeljena sa iznosom BDP-a., može se kretati u jako velikom rasponu brojeva. Najčešće se on kreće oko 1, a sve iznad tog broja pokazuje pozitivna kretanja ulaganja i jaku povezanost zemalja. Ako je indeks manji od 1, to ukazuje na slabiju međusobnu povezanost zemalja u vidu stranih ulaganja nego što bi se to očekivalo s obzirom na relativnu važnost ekonomija tih zemalja u svijetu. (Folfas, bez dat.)

Tablica 7: Indeks kretanja FDI

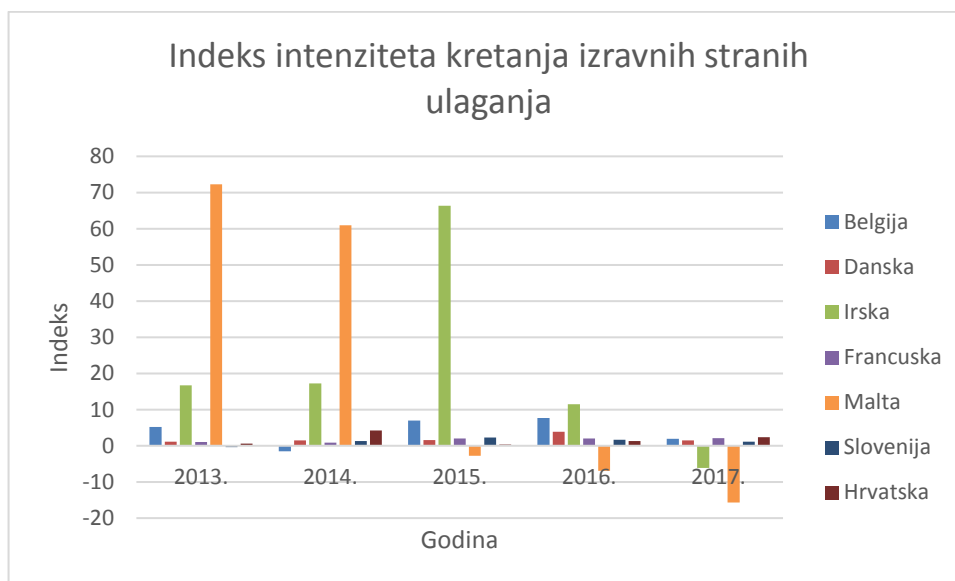
GODINA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
PODRUČJE					
BELGIJA	5,2	-1,5	7,0	7,7	1,9
DANSKA	1,1	1,5	1,6	3,9	1,5
IRSKA	16,7	17,2	66,3	11,5	-6,1
FRANCUSKA	1,0	0,9	2,0	2,0	2,1
LUKSEMBURG	881,1	318,7	1204,5	429,2	-210,8
MALTA	72,3	60,9	-2,8	-6,9	-15,7
SLOVENIJA	-0,4	1,3	2,3	1,7	1,1
HRVATSKA	0,6	4,2	0,3	1,3	2,4

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

Indeks koji se kreće oko broja 1 (malo manji ili veći) ukazuje kako se kretanja izravnih stranih ulaganja između pojedine države i drugih država s kojima surađuje slaže sa očekivanjima na temelju važnosti te ekonomije u svjetskoj ekonomiji. Primjerice, indeks Danske kreće se nešto iznad 1, do 1,5, tek 2016. godine skače na 3,9, što znači da je kretanje u toj godini premašilo očekivanja. Belgija također ima prosjek intenziteta kretanja investicija iznad očekivanja, osim 2014. godine kad je indeks negativan te je prosječna povezanost zemalja u međusobnim ulaganjima bila puno manja od očekivane, ili povezanosti uopće nema. Ista situacija događa se i kod Irske u 2017. godini. Francuska u 2013. godini ima indeks 1,0, što je zapravo središnja vrijednost i označava intenzitet povezanosti zemalja u ulaganju u skladu sa očekivanjima. Luksemburg se ponovno nalazi iznad prosjeka i 2015. godine indeks prelazi 1000, dok je 2017. godine negativan, što označava veliki pad u odnosu na prethodne godine. Hrvatska i Slovenija variraju iz godine u godinu, no indeksi ne ukazuju na neki veliki rast ni u jednoj godini.

Sljedećom slikom će se grafički prikazati odnosi indeksa između navedenih zemalja.

Slika 3: Grafički prikaz kretanja FDI-ja (Vlastita izrada autorice prema Eurostat)

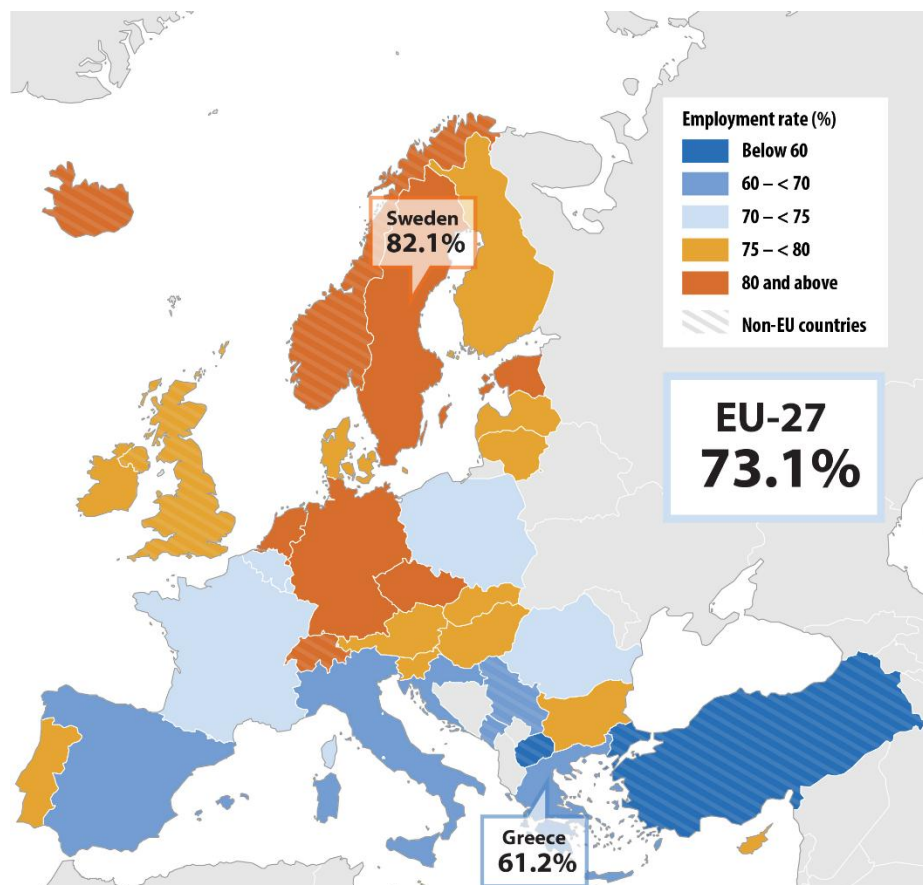

7. Zaposlenost

Zaposlenost je pojam koji označava stanje ljudi koji obavljaju određeni posao, a za uzvrat ostvaruju zaradu. Ukupno stanovništvo dijeli se na zaposlene, radno neaktivne i nezaposlene ljude. Cilj svake države i njezine ekonomije je ostvarenje što više stope zaposlenosti, no s obzirom na stalne promjene na tržištu i u odnosima ponude i potražnje, taj cilj je ponekad teško ostvariti. (Hrvatska enciklopedija, 2020.)

Što se tiče Europske unije, najviša zabilježena prosječna stopa zaposlenosti zabilježena je 2019. godine, a iznosila je 73,1%. Unatoč velikom prosjeku, ne znači da je takva situacija bila u svim zemljama, što je vidljivo na sljedećoj slici:

Slika 4: Prosječna zaposlenost u Europskoj uniji 2019. godine (preuzeto sa Eurostat)

Slika prikazuje kartu na kojoj su označene države EU-27 te su različitim bojama označene razlike u stopama zaposlenosti na temelju zaposlenih osoba u dobi od 20 do 64 godine. Iako je prosjek 2019. bio izrazito visok, 73,1%, sve zemlje koje su na karti obojane plavom bojom (među kojima je i Hrvatska sa stopom manjom od 70%) imaju prosjek zaposlenosti između 60% i 75%, što je velika razlika u odnosu na primjerice Švedsku čija je

prosječna stopa zaposlenosti te godine bila 82,1% i uvelike popravljala prosjek državama s manjom zaposlenosti.

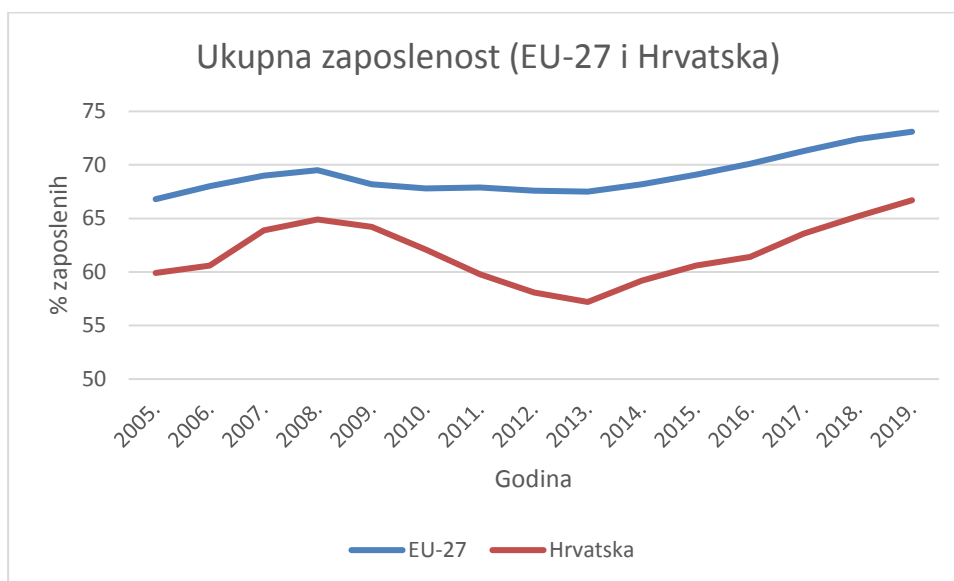
Nadalje će se za potrebe usporedbe prikazati tablica i grafički prikaz stope zaposlenosti na području EU-27 i Hrvatske za razdoblje od 2005. do 2019. godine.

Tablica 8: Kretanje ukupne zaposlenosti (%)

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

GODINA	PODRUČJE	EU-27	HRVATSKA
2005.		66,8	59,9
2006.		68,0	60,6
2007.		69,0	63,9
2008.		69,5	64,9
2009.		68,2	64,2
2010.		67,8	62,1
2011.		67,9	59,8
2012.		67,6	58,1
2013.		67,5	57,2
2014.		68,2	59,2
2015.		69,1	60,6
2016.		70,1	61,4
2017.		71,3	63,6
2018.		72,4	65,2
2019.		73,1	66,7

Slika 5: Kretanje ukupne zaposlenosti (%) (Vlastita izrada autorice prema Eurostat)

Linijama kretanja stope ukupne zaposlenosti kroz godine vidi se razlika između prosjeka Europe i Hrvatske. Iako je prethodna karta (slika 4.) prikazivala zaposlenost Hrvatske iznad 60% u 2019. godini, ovaj grafikon prikazuje kako je ta zaposlenost kroz godine dosegala čak i ispod 60%, no ponovno je počela rasti pristupanjem Europskoj uniji i otvaranjem novih radnih mjesta.

U ovom će se poglavlju prikazati podaci o zaposlenosti u tvrtkama stranih vlasnika.

7.1. Zaposlenost u poduzećima pod stranim nadzorom

Izravna strana ulaganja, koja su već spomenuta ranije u radu, rezultiraju vlasništvom ili kontrolom stranog investitora nad domaćim poduzećem. Domaćim vlasnicima zasigurno pomažu ulaganja od stranih investitora u situacijama kada tvrtka više ne može financirati svoje poslovanje. Većinom takve promjene ne dovode do značajnih promjena u zapošljavanju te iste tvrtke, osim kada investitor želi uvesti neke promjene ili proširiti poduzeće. Takvim aktivnostima zaposlenici domaćih poduzeća postaju zaposlenici poduzeća pod stranim nadzorom, a u nastavku će se prikazati koliki je udio od ukupno zaposlenih u nekoj državi zaposleno upravo u takvim tvrtkama.

Tablica 9: Udio zaposlenih u poduzećima pod stranim nadzorom (%)

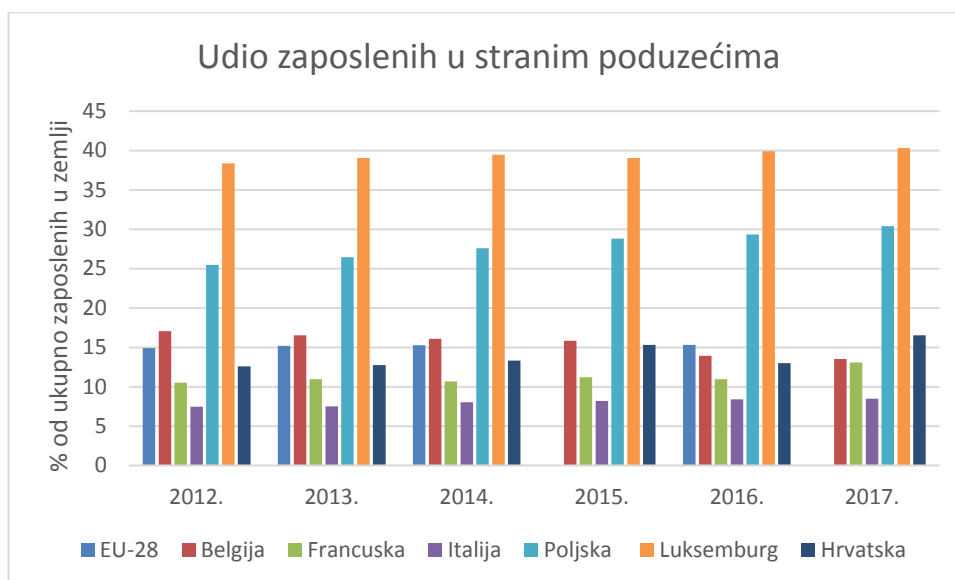
GODINA	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
PODRUČJE						
EU-28	14,9	15,17	15,28	/	15,3	/
BELGIJA	17,06	16,54	16,1	15,85	13,92	13,53
FRANCUSKA	10,53	10,95	10,67	11,19	10,95	13,06
ITALIJA	7,48	7,52	8,02	8,21	8,39	8,5
POLJSKA	25,47	26,46	27,57	28,8	29,32	30,39
LUKSEMBURG	38,34	39,07	39,45	39,05	39,92	40,3
HRVATSKA	12,6	12,73	13,32	15,31	12,98	16,53

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

S obzirom da više stranih ulaganja za sobom povlači i više stranih poduzeća u nekoj državi, ova tablica prikazuje kako je u zemljama s većom količinom izravnih stranih ulaganja isto tako i veći udio zaposlenih u tvrtkama pod stranim nadzorom. Ponovno se najviše ističe Luksemburg koji, s jako velikom količinom stranog kapitala, zapošljava 40% svog ukupno zaposlenog stanovništva u poduzećima pod stranim nadzorom, što je najveći udio u cijeloj Europi i mnogo više od europskog prosjeka koji se kreće oko 15%. Još se ističe i Poljska sa 25% do 30% zaposlenika u stranim tvrtkama od ukupno zaposlenih. Najmanje ljudi u stranim poduzećima ima Italija, a nakon nje nalazi se Francuska. Hrvatska i Belgija ovdje se nalaze približno prosjeku Europske unije sa oko 15%, no taj postotak varira s godinama.

Sljedeća slika grafički će prikazati odnos između zemalja prema zaposlenima u stranim poduzećima.

Slika 6: Grafički prikaz zaposlenih u poduzećima pod stranim nadzorom (u % ukupno zaposlenih u zemlji) (Vlastita izrada autorice prema Eurostat)

7.2. Zaposlenost u stranim podružnicama domaćih poduzeća

Ulaskom u EU Hrvatskim građanima su pružene mogućnosti lakšeg osnivanja poduzeća ili podružnice poduzeća u inozemstvu. Poduzeće koje posluje na području Europe ima pogodnosti slobodnog kretanja robe bez ikakvih dodatnih troškova ili ograničenja količine. (Europska komisija, bez dat.)

Takve podružnice imaju mogućnost zapošljavanja ljudi iz raznih zemalja, ali isto tako i državljana zemlje gdje se nalazi sjedište tvrtke. U ovom poglavlju navest će se udio zaposlenih u stranim podružnicama domaćih poduzeća iskazan kao postotak ukupno zaposlenih ljudi države sjedišta.

Tablica 10: Zaposleni u stranim podružnicama domaće tvrtke (u % ukupno zaposlenih)

GODINA	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
PODRUČJE						
BELGIJA	9,3	13,03	12,68	11,67	11,21	10,62
FRANCUSKA	25,72	26,89	27,14	28,18	28,15	28,69
ITALIJA	10,23	10,91	11,33	11,25	10,56	/
POLJSKA	0,97	0,93	1,07	1,08	1,18	1,17
LUKSEMBURG	45,36	46,67	44,45	43,47	41,62	41,52
HRVATSKA	2,18	2,32	4,12	4,24	4,22	3,25

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

Broj ljudi koji se odlučuju na otvaranje podružnica poduzeća u stranim zemljama s godinama se povećava, zajedno sa olakšavanjem transporta, ukidanjem granica i velikim mogućnostima financiranja. Naravno, kao i u svim segmentima, tako i u tom području postoje razlike između zemalja; svi će prije izabrati zemlju koja je ekonomski stabilnija i perspektivnija od siromašne zemlje. Tablica 10. prikazuje koliko je postotak ukupno zaposlenih neke države zaposleno u stranim zemljama, u podružnici domaće tvrtke. Luksemburg je kao i do sad vodeći, sa preko 40% takvih zaposlenika od ukupno zaposlenih, no ovog puta se ističe i Francuska sa skoro 30%. Belgija zapošljava 10-tak% svojih ljudi u stranim podružnicama kao i Italija, dok su Hrvatska i Poljska na zadnjim mjestima u tablici. Hrvatski postotak zaposlenika u stranim podružnicama kreće se oko 4%, no Poljska jedva doseže nešto iznad 1%. Mora se napomenuti i da je veća koncentracija takvih podružnica na zapadu i sjeveru Europe, u nešto uspješnijim i povezanim zemljama, pa ne čudi što je i više ljudi iz takvih zemalja zaposleno u nekoj susjednoj državi.

8. Istraživanje i razvoj

Istraživanje i razvoj je pojam koji označava aktivnosti koje tvrtke poduzimaju s ciljem inovacije predstavljanja novog proizvoda ili usluge. Najčešće je to prvi korak u procesu razvoja, a služi za predstavljanje novog proizvoda ili usluge tržištu. Bez programa za istraživanje i razvoj, mnoge kompanije ne bi uspjele opstati bez drugih opcija kao što su spajanja ili partnerstva. Iako takvi programi donose mnoge prednosti, smatraju se troškom za poduzeće, s obzirom da se u istraživanja mora puno ulagati. Pojedine tvrtke troše velike količine novaca na istraživanja, a neke od njih koje su tijekom 2018. izdvojile najviše na inovacije i poboljšanja su:

- Amazon (22,6 milijardi dolara)
- Volkswagen (15,8 milijardi dolara)
- Samsung (15,3 milijarde dolara)
- Intel (13,1 milijardu dolara)
- Microsoft (12,3 milijarde dolara)
- Apple (11,6 milijardi dolara) (Investopedia, bez. dat.)

Istraživanje i razvoj uključuje tri glavna elementa: temeljna istraživanja, primijenjena istraživanja i razvoj. Temeljna istraživanja uglavnom su predmet javnog financiranja, a odnose se na poboljšanje razumijevanja određenog predmeta istraživanja. Primijenjena istraživanja se provode s ciljem primjene rezultata istraživanja te se financiraju iz privatnih izvora. Na kraju, razvoj koristi rezultate za izradu ili inovaciju proizvoda. Najvažnije je kod razvoja i unaprjeđenja proizvoda planirati u skladu s postojećim resursima i u skladu s željama kupaca. (Društveno odgovorno poslovanje u Hrvatskoj, 2010.)

U ovom poglavlju razradit će se podaci o troškovima strano kontroliranih poduzeća pojedinih država za istraživanja i razvoj u postocima ukupnih troškova.

8.1. Troškovi za istraživanje i razvoj u Europskoj uniji

Podaci za 2017. godinu pokazuju trošak od 317,1 milijarde eura za područje istraživanja i razvoja na području EU-28, što je 40% veći iznos od onoga u 2007. godini. Da bi se brojevi mogli što bolje usporediti, često se trošak za istraživanje i razvoj mjeri u postocima BDP-a. Tako su 2017. godine najveći intenzitet rasta pokazale Švedska (3,33%), Austrija (3,16%), Danska (3,06%) i Njemačka (3,02%), dok je prosjek EU-28 bio 2,06%. Najveću količinu sredstava za istraživanje i razvoj svakako izdvaja poduzetnički sektor, a

nakon njega sektor višeg obrazovanja. Što se tiče izvora sredstava, 2016. godine više od pola troškova istraživanja i razvoja bilo je financirano iz poduzeća, jednu trećinu je financirala država, a ostatak je financiran iz stranih izvora financiranja. (Eurostat, 2019.)

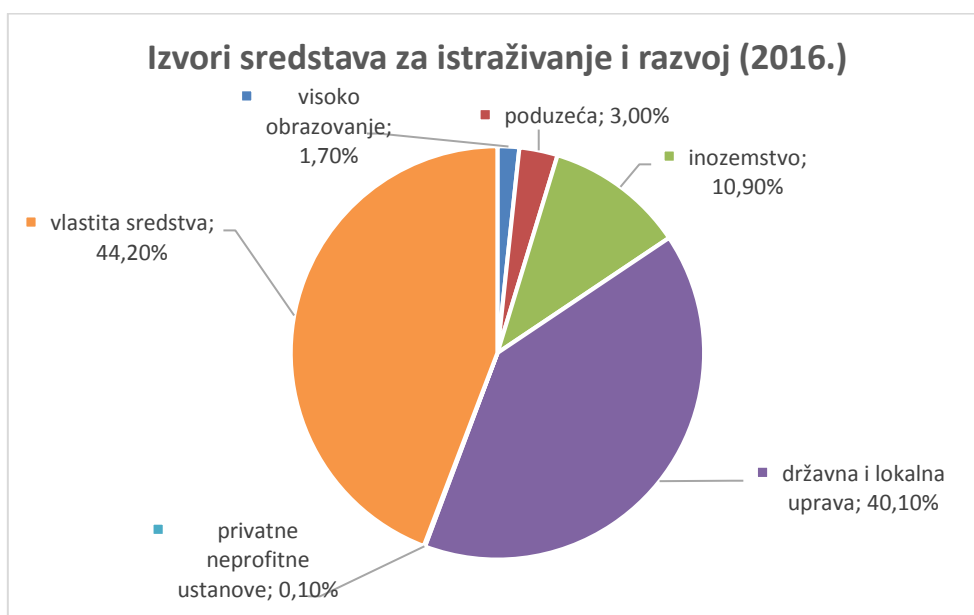
Politika inovacija je jako važna za Europsku uniju, a s obzirom da je prosjek ulaganja u istraživanje i razvoj tijekom godina bio oko 2% BDP-a, dok je primjerice u Sjedinjenim Američkim Državama i u Japanu bio veći, u strategiji Europa 2020 postavljen je cilj da se u svim državama članicama u istraživanja i razvoj ulaže barem 3% BDP-a, što je povećanje za skoro 80%. (Dobrzanski, 2018.)

8.1.1. Istraživanje i razvoj u Hrvatskoj

Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, u Europi za istraživanje i razvoj najviše izdvajaju poduzeća, pa tek nakon toga država i ostali, no u Hrvatskoj je ta situacija malo drugačija. Prema podacima za 2016. godinu, najveći dio je financiran vlastitim sredstvima (44,2%), dok drugi najveći dio dolazi upravo od države, odnosno državne i lokalne uprave (40,1%). Inozemstvo financira 10,9%, dok od poduzeća dolazi tek 3% sredstava.

Sljedeća slika grafički prikazuje odnos izvora financiranja za istraživanje i razvoj u Hrvatskoj:

Slika 7: Izvori sredstava za istraživanje i razvoj u RH (Vlastita izrada autorice prema DZS)

8.2. Interni troškovi poduzeća za istraživanje i razvoj u poduzećima pod stranom kontrolom

U ovom poglavlju obradit će se podaci o troškovima poduzeća pod stranim nadzorom u istraživanje i razvoj, a rezultati će se prikazati u postocima ukupnih troškova takvih poduzeća.

Tablica 11: Troškovi za istraživanje i razvoj u postocima ukupnih troškova poduzeća

GODINA	2009.	2011.	2013.	2015.	2017.
PODRUČJE					
ČEŠKA	66,0	67,1	62,75	61,42	68,64
ŠPANJOLSKA	26,59	35,19	37,04	38,4	40,04
NIZOZEMSKA	30,28	32,51	31,32	32,38	32,56
AUSTRIJA	59,76	56,81	55,0	53,39	54,78
FINSKA	14,51	14,82	20,43	35,61	30,22

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

Ulaganja u istraživanje i razvoj iziskuju velika sredstva, ali isto tako mogu donijeti brojne prednosti poduzećima. Rezultati istraživanja tvrtkama služe za poboljšanje poslovanja, unaprjeđenje njihovih proizvoda i usluga i približavanje kupcima i njihovim potrebama. Tablica prikazuje podatke o troškovima istraživanja u poduzećima pod stranim nadzorom financirana iz vlastitih sredstava tvrtke za pojedine zemlje za godine 2009., 2011., 2013., 2015. i 2017. godinu, s obzirom da su to jedini dostupni podaci u bazama Eurostata. Za pojedine zemlje nema dostupnih podataka za neke godine, pa te zemlje nisu uvrštene u ovu tablicu. Češka je u ovom području zemlja s najvećim udjelom ulaganja u istraživanje u poduzećima stranih vlasnika, čak između 60% i 70% od ukupnih troškova poduzeća. Sljedeća je Austrija, s prosjekom od 55%, pa Nizozemska i Španjolska s 30-40%. Finska u početnim godinama ima manji postotak, no do 2017. godine također raste do 30%, što je dobar pokazatelj ulaganja koji zasigurno donosi pozitivne rezultate za tvrtke.

9. Dodana vrijednost

Dodana vrijednost definira se kao razlika između vrijednosti sirovina potrebnih za proizvodnju proizvoda ili pružanje usluge i vrijednosti prodaje krajnjih proizvoda i usluga. Dodana vrijednost je tako novostvorena vrijednost koju proizvođač dodaje proizvodu prije nego što ga ponovno proda. Što je dodana vrijednost veća, to je veća i djelotvornost i konkurentna prednost određene tvrtke. (Društveno odgovorno poslovanje u Hrvatskoj, 2010.)

U ovom će se poglavlju opisati dodana vrijednost u odnosu na troškove proizvodnih faktora u poduzećima stranog vlasništva pojedinih zemalja.

9.1. Bruto dodana vrijednost u Hrvatskoj

Na stranicama Državnog zavoda za statistiku svake se godine objavljuju svi statistički podaci vezani uz Hrvatsko gospodarstvo. Dio tih dokumenata odnosi se i na dodanu vrijednost koja se raščlanjuje po nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti iz 2007. godine. U sljedećoj tablici prikazat će se iznosi dodane vrijednosti u ukupnim iznosima za razdoblje od 2012. do 2016. godine, iskazani u tisućama kuna.

Tablica 12: Bruto dodana vrijednost RH

GODINA	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
IZNOS	278 688 895	277 415 745	276 951 285	281 905 286	291 358 376
VERIŽNI INDEKS	-	99,5	99,8	101,8	103,4

Izvor: Vlastita izrada autorice prema DZS

Vrijednosti koje su prikazane odnose se na iznos bruto dodane vrijednosti u Hrvatskoj kroz godine. Primjerice, 2013. godine iznosi 277 415 745 kuna, dok je 2012. godine iznos bio veći za 1 273 150. Verižni indeks za 2013. godinu iznosio je 99,5, što označava smanjenje od 0,5% u odnosu na 2012. godinu. Još 2014. godine indeks je pokazivao pad za 0,2%, dok se nakon toga dodana vrijednost povećava. 2015. godine verižni indeks dodane vrijednosti iznosi 101,8, odnosno povećanje od 1,8% u odnosu na prethodnu godinu, dok se 2016. godine povećava još 3,4% u odnosu na 2015. godinu. Iznosi su zbrojeni na temelju podataka za bruto dodanu vrijednost po djelatnostima kao što su poljoprivreda, građevinarstvo,

financijske djelatnosti, obrazovanje, umjetnost, djelatnosti zdravstvene zaštite i još mnoge druge.

9.2. Dodana vrijednost u poduzećima stranog vlasništva

Sljedeća tablica prikazuje podatke o udjelu dodane vrijednosti prema troškovima proizvodnih čimbenika u poduzećima pod stranim nadzorom iskazane u postocima.

Tablica 13: Dodana vrijednost prema troškovima proizvodnih čimbenika

GODINA	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
PODRUČJE						
EU-28	24,22	24,09	24,3	24,61	25,04	/
ČEŠKA	41,56	42,05	42,33	41,78	43,31	42,86
ITALIJA	14,13	14,24	14,72	15,22	15,77	15,93
LUKSEMBURG	42,93	44,82	47,04	47,58	44,63	43,73
SLOVENIJA	20,36	21,94	24,09	26,31	27,28	27,23
HRVATSKA	25,33	23,97	24,87	25,31	23,39	28,85

Izvor: Vlastita izrada autorice prema Eurostat

Istraživanje i razvoj koji pomažu u poboljšanju proizvoda ili usluge tako da omogućavaju optimalno iskorištavanje resursa koje će rezultirati većom dodanom vrijednosti. Neke zemlje, koje više ulažu u istraživanja ili jednostavno poduzeća imaju bolje načine prodaje i inovacije, stvaraju i veću dodanu vrijednost. Jedna od tih zemalja je Luksemburg. U poduzećima u Luksemburgu čiji su vlasnici stranci, stvara se više od 40% dodane vrijednosti mjerene u troškovima proizvodnih čimbenika. Isto tako je i u Češkoj, dok Italija ima najmanji postotak dodane vrijednosti. Hrvatska i Slovenija stvaraju dodanu vrijednost u poduzećima stranog vlasništva sličnu prosjeku područja EU-28, što je između 20% i 25% troškova proizvodnih čimbenika.

10. Zaključak

Govoreći o svjetskim ekonomskim silama, jedna od prvih misli zasigurno je Europska unija. EU je zajednica svojih država članica koja kojima otvara mnoga vrata u svijetu; od veće povezanosti na različite načine (transportno, trgovinski) pa sve do poticanja zajedništva, slobode i napredovanja u svim aspektima. Procesom ekonomske globalizacije koji povezuje svijet na načine da je sve dostupno svima i da se stvaraju nove prilike u vidu zapošljavanja, boljih životnih standarda i općenito lakšeg života, EU je stvorila najveće slobodno tržište na svijetu. Proces globalizacije pozitivno djeluje na razvoj trgovine, zapošljavanje u drugim zemljama, transport i povezanost zemalja, no isto tako može imati negativne učinke u smislu dostupnosti jeftine radne snage, nabavljanja jeftinijih resursa i povećanja uvoza iz zemalja koje pružaju povoljnije proizvode i usluge. Međunarodna trgovina znatno je porasla u posljednjih nekoliko godina te je otvorila nove mogućnosti za kompanije diljem Europe, ali svakako zajedno s većim izvozom, u pojedinim zemljama većim intenzitetom raste uvoz što dovodi do trgovinskog deficita. Povećani su i interesi za izravna strana ulaganja u oba smjera, u i iz Europe, a vidljive su i velike razlike u primitku stranog kapitala između zemalja različitih veličina i stanja gospodarstva. Zaposlenost EU i njezinih članica u ovom radu bazirala se na istraživanju zaposlenosti u poduzećima stranog kapitala, prema čemu se također može zaključiti kako je veća koncentracija zaposlenosti u zemljama višeg životnog standarda. Nadalje, istraživanje i razvoj je jedna od ključnih komponenata opstanka poduzeća, zbog čega je taj indikator uvršten u ovaj rad, a pokazuje količinu izdataka za istraživanje u poduzećima stranog vlasništva pojedinih zemalja o čemu zasigurno ovisi uspješnost tvrtke. Na kraju, dodana vrijednost koja se stvara u kompanijama ovisi o pravilnoj alokaciji resursa i što boljem postupku unapređenja proizvoda ili usluge, kao i o uspješnoj prezentaciji proizvoda na tržištu. Sve nabrojani indikatori kroz rad su opisani pomoću podataka dostupnih na stranici Eurostat, a u vidu lakšeg razumijevanja prikazani su u tablicama, grafičkim prikazima i metodom verižnih indeksa kako bi se razumjele postotne promjene kroz godine. Može se zaključiti kako se proces ekonomske globalizacije ne može gledati samo sa aspekta razvoja tehnologije ili povezivanja zemalja, već postoji mnogo drugih čimbenika koji određuju stanje neke zemlje i njezinu „uključenost“ u samu globalizaciju.

Popis literature

Knjige

1. Kero, K., Dobša, J. i Bojanić-Glavica, B., 2008., *Statistika (deskriptivna i inferencijalna) i vjerojatnost.*, Varaždin: Tiskara Varteks
2. Stiglitz, J. E., 2002., *Globalizacija i dvojbe koje izaziva*, prevela Levak Potrebić, T., 2004., Zagreb: Algoritam
3. Plevnik, J., 2003., *Iza globalizacije: Geoekonomija međunarodnih odnosa.* Zagreb: Golden marketing
4. McCormick, J., 2013., *Zašto je Europa važna: argumenti za Europsku uniju.*, prevela Bobić, A., 2015., Zagreb: Mate

Stručni/znanstveni članci

5. Drašković, V., 2007., Manifestacije ekonomske globalizacije. *Privredni vjesnik: Ekonomija / economics*, 14 (1) str. 257-274, Dostupno 3.9.2020. na http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_542.pdf
6. Shangquan, G., 2000., Economic Globalization: Trends, Risks and Risk Prevention. *CPD Background Papers 001, United Nations, Department of Economics and Social Affairs*, Dostupno 3.9.2020. na https://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_background_papers/bp2000_1.pdf
7. Dobrzanski, P., 2018., Innovation expenditures efficiency in Central and Eastern European Countries. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, 36 (2), 827-859, dostupno 14.9.2020. na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=312153

Internetski izvori

8. Društveno odgovorno poslovanje u Hrvatskoj, 15.4.2010., *Dodana vrijednost, novostvorena vrijednost*, dostupno 11.9.2020. na <https://www.dop.hr/dodana-vrijednost-novostvorena-vrijednost/>
9. Društveno odgovorno poslovanje u Hrvatskoj, 15.4.2010., *Istraživanje i razvoj*, dostupno 7.9.2020. na <https://www.dop.hr/istrazivanje-i-razvoj/>

10. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2018., *Statistički ljetopis Republike Hrvatske*, dostupno 5.9.2020. na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf
11. Dujić, A., 2014., *Učinak globalizacije na rast i razvoj Europske unije*. Diplomski rad. Sveučilište u Rijeci: Ekonomski fakultet, dostupno 2.9.2020. na <http://oliver.efri.hr/zavrsni/492.B.pdf>
12. European Commission, bez dat., *Investment*. Dostupno 6.9.2020. na <https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/investment/>
13. European Parliament, 16.08.2019., *Facts: the benefits of economic globalisation in Europe*, dostupno 4.9.2020. na <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20190603STO53520/facts-the-benefits-of-economic-globalisation-in-europe>
14. Europska komisija, bez dat., Osnivanje poduzeća i širenje poslovanja u EU-u. Dostupno 7.9.2020. na <https://op.europa.eu/webpub/grow/factsheets/setting-up-a-business-in-the-eu/hr/>
15. Europska komisija, 5.3.2019., *Provjera stranih ulaganja: novi europski okvir stupa na snagu u travnju 2019.*, dostupno 6.9.2020. na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/IP_19_1532
16. Europska unija, bez dat., *Prema otvorenoj i pravednoj svjetskoj trgovini*. Dostupno 4.9.2020. na https://europa.eu/european-union/topics/trade_hr
17. Europska unija (bez dat.) *Što EU čini za građane*, dostupno 2.9.2020. na https://europa.eu/european-union/about-eu/what-the-eu-does-for-its-citizens_hr
18. Eurostat baza podataka, dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
19. Eurostat, 2019., Foreign direct investments – flows, dostupno 6.9.2020. na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Foreign_direct_investment_-_flows
20. Eurostat, 2020., *Međunarodna trgovina robom*, dostupno 5.9.2020. na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr
21. Eurostat, 2019., *R&D expenditure*, dostupno 8.9.2020. na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/R_%26_D_expenditure
22. EUR-Lex, 2015., *Zajednička pravila EU-a za izvoz*, dostupno 4.9.2020. na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=legisum:070201_1
23. EUR-Lex, 2015., *Zajednička pravila EU-a za uvoz*, dostupno 4.9.2020. na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=legisum:070202_3

24. Folfas M.A., P., bez dat., *The intensity of bilateral relations in intra-EU trade and direct investments: Analysis of variance and correlation*. Dostupno 6.9.2020. na <https://www.etsg.org/ETSG2010/papers/Folfas.pdf>
25. Hrvatska enciklopedija, 2020., *Globalizacija*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno 2.9.2020. na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22329>
26. Hrvatska narodna banka, 1.2.2015., *Inozemna izravna ulaganja*, dostupno 6.9.2020. na <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/sektor-inozemstva/inozemna-izravna-ulaganja>
27. Hrvatska enciklopedija, 2020., *Zaposlenost*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno 7.9. 2020. na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66883>
28. Investopedia, bez dat., *Research and Development (R&D)*, dostupno 7.9.2020. na <https://www.investopedia.com/terms/r/randd.asp>
29. O'Rourke, K. H., Williamson, J. G., 2000., *When did globalization begin?*, National Bureau of Economic Research, Cambridge. Dostupno 2.9.2020. na <https://www.nber.org/papers/w7632.pdf>
30. World Trade Organization, bez dat., *History of the multilateral trading system*. Dostupno 3.9.2020. na https://www.wto.org/english/thewto_e/history_e/history_e.htm
31. Zagrebački inovacijski centar, bez dat., *Globalizacija (ekonomska)*. Dostupno 3.9.2020. na <https://www.zicer.hr/Poduzetnicki-pojmovnik/Globalizacija-ekonomska>

Popis slika

Slika 1: Broj poslova povezanih sa izvozom u zemlje ne-članice EU (European Parliament, 2015.).....	10
Slika 2: Grafički prikaz odnosa izvoz-uvoz (Vlastita izrada autorice prema Eurostat).....	16
Slika 3: Grafički prikaz kretanja FDI-ja (Vlastita izrada autorice prema Eurostat).....	23
Slika 4: Prosječna zaposlenost u Europskoj uniji 2019. godine (preuzeto sa Eurostat).....	24
Slika 5: Kretanje ukupne zaposlenosti (%) (Vlastita izrada autorice prema Eurostat)	26
Slika 6: Grafički prikaz zaposlenih u poduzećima pod stranim nadzorom (u % ukupno zaposlenih u zemlji) (Vlastita izrada autorice prema Eurostat).....	28
Slika 7: Izvori sredstava za istraživanje i razvoj u RH (Vlastita izrada autorice prema DZS) .	31

Popis tablica

Tablica 1: Udio izvoza u BDP-u (izražen u postocima BDP-a)	13
Tablica 2: Udio uvoza u BDP-u (izražen u postocima BDP-a).....	14
Tablica 3: Odnos izvoza i uvoza	15
Tablica 4: Vanjsko-trgovinska bilanca RH (u tisućama eura)	17
Tablica 5: FDI (izravna strana ulaganja) u države EU-28 u % BDP-a	20
Tablica 6: FDI zemalja Europske unije u % BDP-a	21
Tablica 7: Indeks kretanja FDI	22
Tablica 8: Kretanje ukupne zaposlenosti (%).....	25
Tablica 9: Udio zaposlenih u poduzećima pod stranim nadzorom (%).....	27
Tablica 10: Zaposleni u stranim podružnicama domaće tvrtke (u % ukupno zaposlenih).....	29
Tablica 11: Troškovi za istraživanje i razvoj u postocima ukupnih troškova poduzeća	32
Tablica 12: Bruto dodana vrijednost RH	33
Tablica 13: Dodana vrijednost prema troškovima proizvodnih čimbenika	34